№ 67 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՐՏԻ 27 1902 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՐՏԻ 27 № 67

ԵՐԵՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբ.
Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ».
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տէլէֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի եւ տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տէլէֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Արդարացրէք ձեր կոչումը.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Մամուլ. Փոքրիկ նկատողութիւններ. Հայոց ներկայացումները: Շամախու չինութիւնները. Նամակ Ախալցխայից. Նամակ խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Ուսուցչի խոստովանքը:

ԱՐԴԱՐԱՑՐԷՔ ՁԵՐ ԿՈՉՈՒՄԸ

Եթէ ձեր վրա, իբրեւ մի հաստատութեան և հիմնարկութեան գործողների վրա, վստահութիւն ունեն, եթէ ձեր այդ հաստատութեան կոչումը բարձր են համարում, դուք էլ աշխատեցէք, որ այդ վստահութիւնը արդարանայ և որ այդ կոչումը իր ցանկալի բարձրութեան վրա կանգնած լինի:

Այս ձեւակերպութիւնը այս անգամ մենք վերաբերում ենք մեր Գիւղատնտեսական ընկերութեան և ահա ինչ առիթով: Պետերբուրգում նորերս տեղի ունեցած տընայնագործական համագումար ժողովը, ի միջի այլոց, կայացրեց հետեւեալ որոշումները:

Այն նահանգներում, ուր գոյութիւն ունեն զեմստվօի հիմնարկութիւններ, այնտեղ ղեկավարող դեր յատկացնել գիւղատնտեսական ընկերութիւններին՝ արտօնութիւն տալով, որ այդ ընկերութիւնները ընտրեն տնայնագործութեան զարգացման համար առանձին հոգաբարձուների և ինստրուկտօրների և որ մինիստրութեան տրված դրամական նպաստները գործադրվեն գիւղատնտեսական ընկերութիւնների միջոցով:

Համագումար ժողովը հասարակական մեծ նշանակութիւն տուեց գիւղատնտեսական ընկերութիւններին և այն կարծիքը յայտնեց, որ նրանք մի տեսակ փոխարինող օրգաններ կարող են համարվել այն գործունէութեան համար, որ ուրիշ նահանգներում անում են զեմստվօները:

Այդ մեծ դերը, որ յատկացնվում է գիւղատնտեսական ընկերութիւններին, բարոյական խոշոր պարտաւորութիւն է դընում նրանց վարիչների և գործողների վրա: Մեր երկրում կան գիւղատնտեսական ընկերութիւններ Թիֆլիսում, Քութայիսում, Գանձակում, Երեւանում և Սօխումում: Այդ ընկերութիւնները փոքր ի շատէ բաւարար կերպով գործում են առաջին երկու քաղաքում, մնացածները բոլորովին թմրած վիճակի մէջ են: Բայց և առաջինները իրանց ներկայ գործունէութեամբ հաստատ գրաւական չեն ներկայացնում, որ նրանք ընդունակ են իրանց վրա վերցնել այն դերը, որ յատկացնում է նրանց համառուսական ժողովը:

Անկասկած է, որ այդ ընկերութիւնները կարող էին օգտաւէտ դեր կատարել թէ տնայնագործութեան և թէ շատ ուրիշ արդիւնաբերութիւնների զարգացման գործում: Սակայն անհրաժեշտ է, որ այդ ընկերութիւնների գործողները անկեղծ և լուրջ կերպով զգային իրանց պարտաւորութիւնները և ձեռնարկէին գործավարութիւն համապատասխան կազմակերպութեամբ:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՄՈՒԼ

Հին հարցը մնում է նոյն դրութեան մէջ. հաշիւ են պահանջում մեր վանքերից, իսկ վանքերը պատասխանում են, թէ հաշիւ տալը հայոց եկեղեցու հիմքերը փորելու նման մի բան կը լինի: Խեղճ եկեղեցի, ինչեր ասէք որ չէ ասվում նրա անունից: Տարիներից ի վեր ցանկութիւն են յայտնում, որ Երուսաղէմի հայոց վանքը հաշիւ տայ ամեն տարի, կանոնաւոր բիւջէ կազմէ: Միանգամայն արդարացի պահանջ: Երուսաղէմի վանքը, ինչպէս յայտնի է, չափազանց թանգ է նստում հայ ազգի վրա: Մինչեւ այժմ էլ թիւրքահայ դժբախտ գիւղացին հարկ է տալիս՝ Երուսաղէմի վանքի պարտքերը վճարելու համար: Հէնց միայն այս հանգամանքը բաւական է, որ շատ բնական եւ արդարացի համարվի նոյն այդ հարկ տուող ժողովրդի պահանջը հաշիւ ստանալու մասին: Բայց ոչ. վանականութիւնը այդպէս չէ մտածում, նրան կթի կովեր տուէք: Ահա ինչ է գրում «Սուրհանդակ» լրագիրը.

Երուսաղէմի միաբաններէն ոմանք կը հարցնեն մեզի, թէ իրենց վանքին պիւտճէն պատրիարքարանի մէջ կորսուած է արդեօք, քանի որ լրագիրներու մէջ ամենեւին խօսքը չըլլար: Ցարութիւն սրբազան կըսէ եղեր իրեն հետ տեսնուողներուն, թէ կանոնաւորապէս իր պիւտճէն կը ներկայացընէ կեդրոնական Վարչութեան (Կ. Պոլսի), եւ Ցարութիւն սրբազան այնքան ուղղամիտ է, որ չի գիջանիր ստելու: Խառն ժողովոյ անդամներուն հարցուցինք, կըսեն թէ 6 տարիէ ի վեր պաշտօնի վրա ենք, Երուսաղէմի հաշիւներուն խօսքը չէ եղած: Տնտեսական խորհրդոյ հարցուցինք. անոնք ալ մեզի կը հարցնեն, թէ Երուսաղէմ հաշիւները բերող չոգենաւերը վտանգի մը հանդիպածն ըլլան, սակայն ճիշդը այդ չէ, այլ թէ վանքին մէջ գործօն դեր ունեցող մէկ քանիներ՝ մանաւանդ ելմտից տեսուչը, այնպէս կը հաւատացնեն Ցարութիւն Պատրիարքի, թէ կանոնական ամեն տրամադրութիւն կէտ առ կէտ կը գործադրուի. մինչդեռ միւս կողմէ ոչ համարատուութիւն կայ, ոչ պիւտճէ: Ի զուր միաբանները կը պահանջեն, որ իրենք ալ գիտնան թէ ինչ է իրենց վանքին ելքն ու մուտքը, ինչ պիտի ըլլայ վանքին ապագան, պարտք կայ թէ պահանջ: Պատասխան չը կայ. որու կուզես հարցուր, նոյն իսկ տնօրէն ժողովոյ անդամներուն, ամէնքն ալ պիտի պատասխանեն «Ղեւոնդ վարդապետը գիտէ»: Ու այս Ղեւոնդ վարդապետը, որ անձնական հարըստութիւն ունի, կալուած կառնէ, հող կը ծախէ ու երբ բացատրութիւն ուզուի, կը պատասխանէ. «Վանքին դրամը չէ առիկայ, այլ իմ անձնական դրամս»: Կատարեալ հանելուկ մը. ինչ կը նշանակէ վանքի մը մէջ միաբան ըլլալ եւ անձնական սեփականութիւն ընել, որ վանքին մէջ կայ այս տեսակ բան, միաբանական ոգին կը համապատասխանէ այս վիճակը: Ամէն միաբանի անձն ալ, ունեցածն ալ վանքին կը վերաբերի եւ յանուն այդ վանքին միայն կրնայ կատարել որ եւ է գործողութիւն: Մէկ քանի վարդապետներ անցեալ տարի ձայն բարձրացուցին այս անկարգ վիճակին դէմ եւ Ցարութիւն պատրիարք՝ բարի եւ արդարասէր եկեղեցական, որուն նմանները իրաւ հազուագիւտ են ազգին մէջ, հաստատեց իրենց պահանջին օրինաւորութիւնը. սակայն Ղեւոնդ Վ. մէկ երկու կուսակիցներով ահագին դժուարութիւններ հանեցին եւ այնպիսի առարկութիւններ ըրին, որ այս հաշուետուութեան ձայները հետզհետէ դադրեցան: Իսկ այն միաբանները, որոնք բաւական զօրաւոր ձայն ունէին կամ վանքին մէջ պաշտօնի գլուխ անցուցին եւ կամ զանազան պաշտօններով ասդին անդին ցրուեցին:

Դրութիւնը այնքան լաւ է պատկերացրած, վանական անկարգութիւնը այն աստիճան պերճախօս է եւ ակնյայտ, որ մենք հրաժարվում ենք որ եւ է բացատրութիւն աւելացնել այդ բոլորի վրա: Մենք միայն հարցնում ենք. ո՞րտեղ չէ այդպէս...

ՓՈՔՐԻԿ ՆԿԱՏՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Միակ տեղը, ուր իւրաքանչիւր ինտելիգենտ պարտաւոր է եւ կարող է հասարակ ժողովրդի օգտին իր լուման գցել թէ՛ գործով, թէ՛ խօսքով, թէ՛ գրչով—դա ժողովրդական թատրոնն է: Մինչեւ այժմ գովելի եռանդով են վերաբերվել դէպի ժողովրդական ներկայացումները թէ մեր դերասանները եւ թէ կողմնակի բազմաթիւ սիրողները. նրանց մէջ եղել է սէր դէպի գործը, միութիւն եւ համերաշխութիւն, նրանք առանց զանազան ձեւականութիւնների եւ եսական միտումների, ձեռք ձեռքի տուած, նկատելի կերպով առաջացրին այս գործը—ուստի եւ բնական էր սպասել, որ տարէ տարի գործը զարգանար, կանոնաւոր հիմքերի վրա դրվէր եւ գրաւէր աւելի մեծ շրջանի խնամքը եւ հոգատարութիւնը:

Բայց այս սպասածի փոխարէն այժմ ինչ ենք տեսնում. անցնում են շաբաթներ, ամիսներ, ու հազիւ է հայոց սեկցիայի անդամներին աջողվում՝ իրանց «նախաձեռնութեամբ» մի մի ներկայացումներ աջողեցնել՝ այն էլ շնորհիւ մեր դերասանների,—որոնք մեծ թատրոնում դրած պիէսները գիջանում են կրկնել ժողովրդական բեմի վրա եւ կամ կազմակերպելու ներկայացումներ: Մասնակցողների մէջ, շատ չնչին բացառութեամբ, չեն երեւում նոր ոյժեր, իսկ հին նշանաւոր ոյժերից մեծամասնութիւնը չէ մասնակցում. չեն մասնակցում նոյն իսկ գործի առաջնորդ սէկցիայի անդամները, իսկ այս բոլորի փոխարէն չը գիտենք ո՞վ ամենայն ճշդութեամբ տալիս է լրագիրներում լուրեր, որ այս ինչ կիրակին խաղալու են այս ինչ պիէսան. ժողովուրդը հաւաքվում է եւ յուսախաբ, զրկվելով թէ եկեղեցուց եւ թէ ձիաքարշին վճարած կոպէկներից, վերադառնում է դատարկ իր նուիրական վայրից:

Ինչո՞վ բացատրել այս ամենը: Ո՞րտեղ գտնել մեր Աւչալեան ժողովրդական թատրոնի վարկը ընկնելու պատճառը:

Գործին լաւ տեղեակ լինելով, կասենք, որ այժմեան ընկած դրութիւնը ժամանակաւոր է եւ առաջացած է այժմեան սէկցիայի անդամների թուլութիւնից եւ անտակտութիւնից: Նրանք, ընտրվելով այս պաշտօնի համար, հէնց առաջին քայլից՝ փոխանակ գործի՝ սկսեցին մէջ բերել զանազան ձեւակատարութիւններ եւ թայֆայականութիւն: Անցեալ 1900/1901 թ. սէզօնին այնտեղ կային 55 սիրողներ—սէկցիայի անդամները բոլորին էլ ճանաչում էին՝ հետեւապէս միշտ կարող էին յուսալ, որ նրանք ուրախութեամբ կը մասնակցեն, ուրեմն հարկաւոր էր գործը լայնացնելու համար եղած ցուցակի վրա նոր մարդկանց աւելացնել: Բայց չէ, սէկցիային հարկաւոր էր սիրողներին հասկացնել, որ «тутъ есть начальство» եւ ուստի պահանջեցին, որ իւրաքանչիւր սիրող որոշ ժամանակամիջոցում խնդիր ներկայացնէ իր մասնակցութեան մասին եւ երկրորդ իրանց չը սիրած անձնաւորութիւնները տեղ չունենան այնտեղ, եւ այս ընթացքի հետեւանքը այն եղաւ, որ բնականաբար տարիներով աշխատող սիրողները չուզեցան «խնդիր» տալ բաղդի բերմամբ գործի գլուխ անցած անձնաւորութիւններին, նկատելով այս գործը իբրեւ հաւասար ընկերական եւ ոչ հրամայողական—կարգադրողական: Իսկ երկրորդ՝ մտադրութիւնները ի կատար ածելու համար սէկցիայի անդամները դիմեցին ամենատգեղ միջոցի սէկցիային ոչ հաճելի անձնաւորութիւնները հեռացնելու համար («Մշակ» № 224, 1901 թ.) եւ որի հետեւանքն եղաւ հին սիրողների մեծամասնութեան գործից հեռանալը:

Ուրիշ շատ պատճառների եւ ժողովրդական թատրոնի այս տարվայ գործունէութեան քննու-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՈՒՍՈՒՑՉԻ ԽՈՍՏՈՎԱՆՔԸ

Տասն տարուց աւելի էր, ես նրա շէմքը չէի կոխել. ընդհատված էին մեր բոլոր յարաբերութիւնները. միմեանցով չէինք հետաքրքրվում. ընդհանուր ոչինչ չէր մնացել մեր մէջ, բացի ոսկ «գլխարկի» ծանօթութիւնից, ինչպէս ասում են:

Կեանքի պայմանները մեզ դուրս էին նետել ընդհանուր գծից. նա գնացել էր այլ ճանապարհով, ես—այլ. իրար չէինք հանդիպում: Մինչդեռ՝ կար մի ժամանակ, երբ մենք, կարծես, հարազատ եղբայրներ էինք միմեանց, կիսում էինք մեր պատառը, հաղորդում էինք միմեանց մեր գլխով անցածը, ուրախութեան ժամանակ՝ ուրախակից, դժբախտութեան ժամանակ՝ կարեկից. Եւ այսպէս ամբողջ 15 տարի անընդհատ:

Ես ծառայում էի մի առեւտրական տան մէջ, իսկ նա, ընկերս, ուսուցիչ էր հայոց դպրոցում: Երկուսս էլ ստանում էինք 75-ական րուբլի ամիսը, ապրում էինք մի սենեակում, համեստ: Մեր ստացածը կատարելապէս բաւարարութիւն էր տալիս մեզ. մեր ծախսերը միասին էին—չը կար «իմը», «քոնը». մենք եղբայր էինք, բառիս բարձր նշանակութեամբ: Նախանձողներ էլ—բարի նախանձողներ—ունէինք եւ այդ մեզ մեծ հոգեկան մխիթարութիւն էր պատճառում:

Սակայն միայն ժամանակն է մշտնջենական այս աշխարհում: Գարեգինը—այդպէս էր ընկերիս անունը—մի օր թողեց ուսուցչութիւնը եւ երբ ես հարցրի դրա պատճառը, նա պատասխանեց, թէ ուզում է «մարդ դառնալ»: Ինձ այլ եւս ոչինչ չէր մնում անել, բայց եթէ թողնել ու հեռանալ նրանից. եւ ես այդպէս էլ արի, հէնց նոյն օրը: Նրա արտասանած երկու չարագուշակ բառերը «մարդ դառնալ» տակն ու վրա էին արել ինձ այն աստիճան, որ բնակարանից հեռանալիս ես մինչեւ անգամ չը կարողացայ նրան մնաս բարով ասել:

Այնուհետեւ մենք օտար էինք միմեանց տասն երկար տարիներ, թէեւ տեսնում էինք եւ լսում, թէ մեզանից ով ինչ էր անում կեանքի մէջ: Այդ տասն տարիների ընթացքում ես մնացի նոյն համեստ ծառայողը, իսկ Գարեգինը դարձաւ հարուստ հողատէր, բաժնետէր զանազան ընկերութիւնների մէջ: Խոստովանում եմ, ես երբէք չը նախանձեցի նրան, որովհետեւ գիտէի, թէ ինչ էր զոհել նա այդ փայլուն դիրքը ստեղծելու համար:

Մի օր գրասենեակից տուն վերադառնալուց յետոյ տեսնում եմ սեղանիս վրա Գարեգինի այցետոմսը հետեւեալ մակագրութեամբ. «Սիրելի Սարգիս, այսօր ժամը 5-ին անցիր ինձ մօտ. կարեւոր գործ ունեմ հետդ. շատ կը պարտաւորացնես: Քո Գարեգին»:

Օհօ, մտածեցի ես. ինչ կարեւոր գործի մասին է խօսում պարոնը. ինչի՞ վերաբերմամբ նա ինձ հետ խորհրդակցելու պէտք կարող է ունենալ: Տասն տարի շարունակ մենք միմեանց չենք ճանաչել. չէ՞ որ նա գնաց «մարդ դառնալու» եւ դարձաւ, էլ ինչի՞ պէտք ունի:

Բայց եւ այնպէս վճռեցի գնալ. եւ գնացի. առաջին անգամն էր նրա շէմքը ոտք դնելս մեր յարաբերութիւնները խզելուց ի վեր: Ես դժուարութեամբ ճանաչեցի նրան. նա շատ էր փոխվել արտաքինով. մազերը սպիտակել էին, մէջքը քիչ կորացել, աչքերի վաղեմի աշխուժութիւնը այլ եւս չը կար, նիհարել էր, ճնշվել, հուսլ եկել. նախկին սքանչելի կենսունակութեան հետքն անգամ չէր մնացել: Նա «մարդ դառնալու» փոխարէն կմախք է դարձել, անցաւ իմ գլխով. յիշեցի դառնութեամբ նրա երջանիկ անցեալը:

—Ա՛հ, բարեւ եկար սիրելի Սարգիս, ասաց նա ձեռքը դէպի ինձ մեկնելով. դու, երեւի, սպասում էիր, որ քեզ հրաւիրեմ, շարունակեց նա,—նստիր, խնդրեմ, այստեղ: Եւ ցոյց տուեց փափուկ թաւշեայ բազկաթոռը:—Վաղուց է, դու իմ տունը չես մտել. մարդիկ, շատ յաճախ, միայն իրանց դժբախտութեան օրերին են մտաբերում, թէ ունեն ազնիւ ընկերներ. տաս տարի ես քեզ մոռացել էի, սիրելի Սարգիս: Ներիր ինձ. այժմ ես շատ դժբախտ եմ, շատ, շատ...

—Այժմ, ասա տեսնեմ, ինչու համար ես կանչել ինձ, հարցրի ես ընկճված ընկերիս:

—Հէնց այնպէս, մտերմաբար խօսելու: Մի զարմանար, սիրելի ընկեր... Դու գիտես, որ կար իմ անցեալում մի երանելի ժամանակ. ես յիշում եմ այդ սքանչելի ժամանակը եւ շըրթունքներս ճաքճքվում են. ա՛խ, երջանիկ օրե՛ր, ինչպէս թռան, գնացին յաւիտենականութեան անդունդը, ասաց բորբոքմամբ ու խորը հառաչեց: Այն ոսկէ շրջանում ես էլ զգում էի ինձ ոսկի:

—Պատմիր, ասա, ընդհատեցի խօսակցիս

թիւնը թողնելով մինչեւ սեզոնի վերջանալը, խորհուրդ ենք տալիս սիրողներին երբէք չը հեռանալ գործից, այլ ընդհակառակը, գործը ամբողջապէս իրանց վրա վերցնելով՝ ստիպել ղեկավարութիւնից հեռանալու անընդունակ ատաջնորդներին։ Այդպէս է եղել առաջ եւ այդպէս պէտք է լինի միշտ, անընդունակները տեղի են տալու կամաւ կամ ստիպմամբ։

Անյուշ

ՀԱՅՈՑ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

Երկուշաբթի, մարտի 25-ին, պ. Արմէնեանը իր երկրորդ դէբիւտի համար Արտիստիքական ընկերութեան Թատրոնում ներկայացրեց Զուդերմանի «Ֆրիցխէն» եւ Թէոդոր դը Բանվիլի «Գրէնգուար»։ Առանց Արմէնեանի մասնակցութեան, միջանկեալ, խաղացին նաեւ «Ադամ եւ Եւա» վօդեվիլը։ «Ֆրիցխէն» գերմանացի նշանաւոր դրամատուրգի «Morituri»-ների մի մասն է (միւս երկու մասերն են՝ «Teja» եւ «Das ewig Männliche»)։ Մի գործողութիւնից բաղկացած այս դրաման իր ամփոփ, բայց ողբախառն բովանդակութեամբ եւ մանաւանդ հիմնական իդէայի զարգացումով Զուդերմանի լաւագոյն ստեղծագործութիւններից մէկն է կազմում, մի ստեղծագործութիւն, ուր ամենայստակ կերպով բիւրեղանում են Զուդերմանի գեղարուեստական առանձնայատկութիւնները—ույժ, ինքնուրոյնութիւն, ստեղծագործելու անբռնազբօսիկ ձիրք, բնորոշելու սուր ընդունակութիւն եւ այլն։

Ֆրիցխէն մի երիտասարդ, վառվռուն եւ, ինչպէս ասում են գերմանացիք, Schneidig լէյտէնանտ է։ Նրա հայրը՝ կալուածատէր ֆօն Դրոսսէն՝ նոյնպէս զինուորական է, պաշտօնաթող մայոր։ Բայց նա մի զինուորական է բառի բուն նշանակութեամբ, այն էլ պրուսացի զինուորական. իր ամբողջ էութեամբ անհատական եւ հասարակական բարոյականութեան, հետեւաբար եւ կեանքի խոր պահանջներին անմատչելի՝ նա միայն զինուորական կրթութեան եւ «պարտականութիւնների» կանոնագիրքն է անգիր արել, եւ բացի անգիր անելուց՝ նոյն իսկ մարմին եւ արիւն դարձրել։ Պարզ է, որ այսպիսի մի հայր զինուորական դաստիարակութեան եւ ձեւապաշտ բարոյականութեան մի ոգի միայն կարող էր ներշնչել իր որդի Ֆրիցխէնին։ Վերջինս մատաղ հասակում սիրում է մի Backfisch-ի, անմեղ, հեզահամբոյր մի օրիորդի։ Բայց ինչպէս. չէ՞ որ զինուորական կօդէքսը այս տեսակ մաքուր, ռոմանտիքական սիրոյ հետ անհաշտ է, չէ՞ որ սա մի լէյտէնանտի համար «անպատշաճ է»․ զինուորականը պէտք է աւելի փոթորկալից, աւելի աղմկայոյզ կեանքի ծոցից խլէ իր հաճոյքի եւ յափշտակութիւնների առարկան կամ, ուրիշ խօսքով, պէտք է սիրոյ եւ կեանքի աւելի լպիրշ արկածների բովից անցած լինի—այս է արտայայտում զինուորական հօր այն ցինիք հեգնութիւնը, որով նա ծաղրում է իր որդու ռոմանտիքական, հակազինուորական սէրը։

Եւ Ֆրիցխէն սահում է «զինուորական» ճանապարհով։ Կեանքի արկածները նրան այն տեղն են հասցնում, որ նա մի ուրիշի՝ ոմն ֆօն Լամսկու կնոջ վրա աչք ունենալու պատճառով՝ փառաւորապէս ծեծվում է։ Զինուորականի համար սա մի սոսկալի ապտակ է, մի դժբաղդ վիրաւորանք, որ անհնար է դարձնում գործ դնել նոյն իսկ պատիւը փրկելու սովորական միջոցը—մենամարտը։ Սակայն, ի մեծ ցնծութիւն զինուորական հօրը՝ Ֆրիցխէնին վիճակվում է զրկված չը մնալ փրկութեան այս վերջին միջոցից։ Վերջինս թէեւ նախազգում է իր մօտալուտ մահը, միւս կողմից՝ որ դրա խակական պատճառը իր տուած թեթեւ, անբովանդակ դաստիարակութիւնն է—այնու ամենայնիւ, ինչ պէտք էր անել՝ մենամարտը անխուսափելի էր։ Եւ Ֆրիցխէն դառնում է հազարաւոր զոհերից մէկը։

Պ. Արմէնեան Ֆրիցխէնի բնաւորութիւնը լաւ էր ըմբռնել եւ երիտասարդ զինուորականի հոգեկան բարդ ելեւէջները հմուտ ներբազգածութեամբ վերարտադրեց։ Հանդիպման եւ հրաժեշտի ռօլէները միանգամայն յաջող, ալեկոծող էին. այն ինչ միջանկեալ տեսարանները, առանձնապէս հօր հետ բացատրվելիս, համեմատաբար թոյլ անցան։ Ինչ վերաբերում է զգացմունքի արտայայտութեան՝ ամեն ինչ տեղն էր, երբեմն նոյն իսկ յախուռն, բայց պ. Արմէնեան պէտք է Ֆրիցխէնի անձնական կսկիծին, զգացմունքի յորդ բռնկումներին միացնէր նաեւ մտածող, քննադատող երիտասարդի գլուխը, որ թէեւ անուղղակի, բայց նուրբ ակնարկներով չանթահարում է իր հօրը, երեսովն է տալիս այն աշխարհահայեացքի փտութիւնը, որի մարմնացած զոհն էր լինելու նա մի քանի ժամում։

Միւս դերակատարներից մեզ վրա ամենալաւ տպաւորութիւն թողեց տիկին Զմշկեանի Հեդինէն։ Տիկնոջ խաղը, որ շատ բնական էր առաջին անգամ Ֆրիցխէնին հանդիպելիս, աւելի յափշտակիչ դարձաւ վերջին տեսարանում, երագի չարունակութիւնը պատմելիս։ Օր. Դանդուրեանի մասին առ այժմ դժուար է մի ամբողջական կարծիք կազմել, որովհետեւ, եթէ չենք սխալվում, օրիորդն առաջին անգամն է բեմ դուրս գալիս։ Ագնէսի դերում օրիորդին պակասում էր կենդանութիւն. աչքի էր ընկնում ձեւերի եւ շարժուածքների միօրինակութիւն, իսկ միմիկան շատ աղքատ էր։ Պ. Վրոյրի ֆօն Դրոսսէն բաւարար էր. բայց պարոնի գրիմը գերմանացի—թէկուզ պաշտօնաթող—զինուորականի տպաւորութիւն չէր թողնում։

«Գրէնգուար» կօմէդիայում պ. Արմէնեանը աջողութեամբ կատարեց Գրէնգուարի դերը. լիրիքական հատուածները պարոնը նուրբ եւ զգացված կերպով արտասանեց. շատ ազդու էր մանաւանդ վերջին նշանաւոր հատուածը։ Պ. Մակարովի Լուդովիկոս XI շատ լաւ էր եւ միանգամայն օրինակելի։ Օր. Դանդուրեանի Լուիզի վերաբերմամբ կարող ենք նոյնը ասել, ինչ որ օրիորդի Ագնէսի մասին նկատեցինք։ Պ. Միրզոյեան Սիմօն Ֆարնիէի դերը լաւ կատարեց։ Պ. Ամօի Օլիվիէ-լը-Դէն նոյնպէս լաւ տպաւորութիւն կը թողնէր, եթէ պարոնը հրաժարվէր մի վատ սովորութիւնից—բառերի վերջում անտեղի «ը»-եր դնել։

«Ադամ եւ Եւայի» մէջ պ. Վրոյրը փայլուն կերպով կատարեց Պիէրի դերը եւ վարձատրվեց բուռն ծափահարութեամբ։ Տ. Զարուհին Ժանէտի դերը լաւ տարաւ։

Թատրօնում քիչ հասարակութիւն կար։

Վ. Նալբանդեան

ՇԱՄԱԽՈՒ ՇԻՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

(Նամակ Շամախուց)

I

1872 թւի երկրաշարժից յետոյ մի շրջաբերականով Կովկասի Փոխարքան հրատարակեց բացառապէս Շամախու շէնքերի համար մասնագէտների կազմած մի պարտադիր կանոն, որը մինչեւ ներկայ տարին իր զօրութեան մէջն էր։ Այնուհետեւ 30 տարվայ ընթացքում դադարած աւերիչ երկրաշարժը թէեւ մասամբ մոռացնել էր տուել տեղացիներին երկրաշարժի սարսափը եւ նրանք մի քանի կէտերում յիշեալ կանոնի տրամադրութիւնից շեղվել էին, բայց եւ այնպէս մեզ թւում է, որ կանոններն էլ ունեցել են իրանց թերութիւնները, որովհետեւ ներկայ երկրաշարժը նոյն շրջաբերականի համապատասխան կառուցված բազմաթիւ շինութիւններ էլ փլեց, թէեւ նրանց շարքում անմնաս մնացածների մի աչքի ընկնող թիւ եւս։ Դրանք են.—պօստի, Տատուրեանի, Յ. Սարգիսբէկեանի, Պրիկաշչիկօվի, Ալիևի, օրիորդաց ուսումնարանի, Միրզաբէկեանի, Եգանեանի եւ այլ մի քանի շինութիւնները։

Յիշեալ կանոնի գլխաւոր պահանջները քարեայ շինութիւնների մասին կայանում էին հետեւեալ կէտերի մէջ. 1) անպայման արգելել երկյարկանի շինութիւնները. 2) բարձրութիւնը յատակից մինչեւ առաստաղ պիտի լինի 4 արշին, իսկ սենեակների լայնութիւնը 4—5 արշին. 3) հիմքը պիտի ունենայ $1\frac{1}{2}$ արշին խորութիւն, դրսի պատերը 20 վերշօկ, իսկ ներսի հիմնաւոր պատը 1 արշին լայնութիւն. 4) դրսի պատերը պիտի ունենան իւրաքանչիւր արշին բարձրութիւնից յետոյ, իսկ ներսի պատերը $1\frac{1}{2}$ արշինից յետոյ 2—3 վերշօկի հաստութեան փայտեայ կապեր. 5) ներսի արանքապատերը պիտի լինեն բացառապէս փայտից. 6) բոլոր դռների եւ լուսամուտների գլուխները պիտի ծածկված լինեն ծայրերը $1\frac{1}{2}$ արշին պատերի մէջ հաղցրած կաղնեայ փայտերով. 7) հողածածկ կտուրների գերանները պիտի լինեն կաղնեայ՝ կէս, իսկ թեթեւ կտուրներինը 1 արշին արանքներով, որոնց ծայրերը պիտի ամրացնվեն իրանց տակով մեկնված երկու կարգ (ներսի եւ դրսի կողմից) փայտեայ շրջանակամման կապերի հետ. 8) հողածածկ տանիքների հաստոցը 8 վերշօկից, իսկ կպցրածներինը 6 վերշօկից (բացի կուպրից) աւելի չը պիտի լինեն. 9) քարեայ կամ աղիւսեայ կամարներ կարելի է թոյլ տալ միայն նկուղներում եւ 10) եթէ ստորին յարկում շինվելու լինեն խանութներ, այն դէպքում նրանց բարձրութիւնը պիտի լինի փողոցի կողմից 4—5 արշին, (այստեղից երեւում է, որ հակառակ առաջին կէտի պահանջին, երկու յարկ կարելի էր շինել եւ տան ընդհանուր բարձրութիւնը հասցնել 9—$9\frac{1}{2}$ արշին)։

Այս բոլորից երեւում է, որ յիշեալ պարտադիր կանոնը կազմված եւ բաւարար է համարված եղել մինչեւ այն, Շամախում գոյութիւն ունեցող բազմայարկ շինութիւնների հետ համեմատելով. բայց այս տարվայ դժբաղդ դէպքը ցոյց տուեց, որ այդ բոլորը քիչ է երկրի ահեղ տատանման առաջ դիմանալու եւ պէտք են ուրիշ տիպի, աւելի դիմացկուն շինութիւններ։

Վերոյիշեալ կանոնների հետ ծանօթանալով, մենք չը գտանք նրա մէջ մի քանի անհրաժեշտ կէտեր, ինչպիսիներն են, դիցուք—քարերի չափսերը, կիր-աւազի անպայման գործածութիւնը, հիմքի աւելի խորութիւնը, եթէ նա $1\frac{1}{2}$ արշինում ամուր շերտի չէ հասած, կոպիտ, անհաւասար քարերի գործածութեան արգելումը եւ այլն։

Այդ այդպէս լինելուց յետոյ, բանից դուրս է գալիս, որ մէկը կարող է փողոցից հաւաքած անկարգ, անկանոն քարերով, հասարակ ցեխով, թոյլ հիմքի վրա (թէեւ $1\frac{1}{2}$ արշինի հասած) շէնք շինել, եւ հէնց այդպիսի տներով լիքն էր Թուրքաց թաղը. իսկ մի ուրիշը խոշոր ու լաւ տաշված քարերից, կրով-աւազով, բոլորովին թեթեւ կտուրով (թիթեղածածկ), հաստատուն հիմքի վրա շէնք չէր կարող շինել, եթէ նա քիչ բարձր էր ընկել, կամ փտած փայտերի փոխարէն (լաւը չէ ճարվում) կապերը շինել էր տուել աւելի հաստատուն նիւթերից։

Ի հարկէ կարգը, օրէնքը բացառութիւն չը պիտի ընդունէ. յամենայն դէպս հետզհետէ կատարելագործելը, նորանոր փորձերի եւ հանգամանքների ցոյց տուած հետեւանքներով օգտվելը անհրաժեշտ եւ շահաւէտ պիտի համարել։

Ահա այս հանգամանքները ի նկատի առնելով եւ օգտվելով վերոյիշեալ կանոններից ու մեր շինարարական ճիւղի մէջ ձեռք բերած քանամեայ փորձառութիւնից եւ մանաւանդ, որպէս տեղացի, ծանօթ լինելով տեղային շատ հանգամանքների հետ, անօգուտ չենք համարում յայտնել մեր տեսութիւնը Շամախում կառուցվելիք ապագայ աւելի ապահով ու աւելի էժան երեք տեսակ շինութիւնների մասին։ Այն է—քարեայ, կէս-քար կէս-փայտեայ եւ ամբողջ փայտեայ (բաղդադի) շինութիւնների տեսակների մասին։

Սմբատ Սարգիսբէկեան

ՆԱՄԱԿ ԱԽԱԼՑԽԱՅԻՑ

Մարտի 21-ին

Մեզ զբաղեցնող հերթական հարցերից ամենագլխաւորը ս. Փրկիչ եկեղեցու անմխիթարելի դրութեան եւ նոր երէցփոխի ընտրութեան հարցերն են։ Այդ հարուստ եկեղեցին այսօր գտնվում է վերին աստիճանի անխնամ եւ աւերակ դրութեան մէջ, բառիս բուն մտքով։ Եկեղեցու պարիսպը քանդված ու քայքայված, շրջակայ շինութիւնները կիսաքանդ եւ կիսաշէն, ամբողջ գաւիթը՝ թափած քարերի, հողերի, փայտերի եւ ցեխի կոյտերի մէջ կորել է. մի խօսքով դիտողին մի շատ ցաւալի պատկեր է ներկայացնում։ Երկու տարուց աւելի է, սկըսած վերջին երէցփոխական խռովութիւններից մինչեւ այսօր, եկեղեցին մնացել է այդ դրութեան մէջ՝ եւ այժմ ոչ ոք դրա մասին մտածող եւ հոգս տանող չը կայ։ Ահա տարին լըրանում է, ինչ որ մենք յաջորդ վարդապետ չունենք, չը կայ նոյնպէս հաստատ երէցփոխ, որ եկեղեցու այդ անելանելի դրութեան վրա հոգատարութիւն անեն եւ պայծառացնեն։ Իսկ ժողովուրդն էլ այժմ բոլորովին իրան հեռու է պահում եկեղեցուց, սառն եւ անհոգ սրտով է վերաբերում նրա ողբալի վիճակին։ Անտարբեր վերաբերվելով, չաշխատեցին մինչեւ այսօր մի երէցփոխ ընտրել։

Ինչպէս յայտնի է, վերջին յայտնի երէցփոխ Մուրադեանի հրաժարվելուց յետոյ, երէցփոխութիւնը, կօնսիստորիայի կարգադրութեամբ, ժամանակաւորապէս պէտք է յանձնվէր նոյն եկեղեցու միաբան քահանաներից մէկին, մինչեւ

միշտ ծանր է թւում ինձ, գուցէ կարողանամ օգտակար լինել քեզ...

—Ոչ, ոչ, բարեկամ, պատասխանեց Գարեգինը յուզված եւ դողդոջուն ձայնով.—կորուստս մեծ է եւ՝ օ՛, սարսափ, անփոխարինելի. դու չես կարող օգնել ինձ, դարձնել այն, ինչ իմ սեփական ձեռքերով դէն շպրտեցի իբր անօգուտ բան։ Դա իմ ուսուցչութիւնն էր. ես դէն ձգեցի ինձնից մարդկային գործերից ամենանուիրականը, պաշտօններից սրբազնագոյնը. երբ յիշում եմ, թէ ինչպէս իմ խնամքին յանձնված մանուկները, ինձ տեսնելուն պէս, «վարժապետ, բարեւ ձեզ» ասելով ժողովվում էին շուրջս, ուրախ, զուարթ, սիրտս պատռվում է։ Դա այն միակ աշխարհն էր, որտեղ ամենքին պատկանող նուիրական գործի մէջ ես նոյնպէս պատուաւոր տեղ էի բռնում, ինձ ճանաչում էին, ինձ անկեղծ սիրում էին, ինձ յարգում էին եւ յարգում էին նրանք, որոնց ձայնը ամենից աւելի լսելի եւ հաճելի է Աստուծուն, եւ որը հեռու էր կեղծ ու պատիր լինելուց։ Այդ ձայնը իմ անմեղ սաների ուրախ կրկըչոցն է։ Կը տայի ամեն բան, եթէ կարողանայի դարձնել գէթ մի ժամ, մի րոպէ այն երջանիկ օրերից։ Բայց ո՛չ, ինչ եմ ասում. այդ անկարելի է. սրբութիւնը սրբութեան մէջ միայն կարելի է տեղաւորել. մինչդեռ՝ ես վաղուց է դադարել եմ այդ սրբութիւնը կրելու իրաւունքից. յուսահատութիւնը ինձ խեղդում է. ցանկացածս ցնորք է, անիրագործելի ցնորք. ես այլ եւս այն չեմ, այն չեմ...

—Բայց... ինչ կապ ունի...

—Այո՛, այո՛, բարեկամս, հասկանում եմ ինչ ես ուզում ասել քո «բայցով»։ Իմ երջանիկ անցեալը ոչինչ կապ չունի ներկայ անմխիթար վիճակիս հետ, ընդհատեց յուզված ընկերս. ես ինքս եմ կոխկռտել այդ կապը. ես միայն ինձ եմ դատապարտում։ Վաղը ժամը 12-ին 1,500 րուբլու վճար ունեմ մուրհակով, մինչդեռ ազատելու ոչ մի միջոց չունեմ։ Բոլորը ձեռքից գնացել է, ամենքը երեսները դարձրել են ինձնից. անշուշտ մուրհակս կուղարկեն նօտարին, կը բողոքեն ու վարկս կը ձգեն, կը կոխկռտեն անունս ցեխի մէջ... Ահա թէ ինչ է սպասում ինձ վաղը. մինչդեռ, ուսուցիչ ժամանակս, մտքովս անգամ չէր անցնում այդպիսի մի անարգ, ստոր անուանարկութիւն։

—Ես ցանկացայ մտնել գործոց մարդկանց մէջ. դրա համար էլ փոխեցի գործունէութեանս ասպարէզս։ Պէտք էր մտնել նոր մարդկանց շրջան եւ ես մտայ. պէտք էր ապրել այնպէս, ինչպէս նրանք էին ապրում, պարապել նոյն գործով, ինչով նրանք էին պարապված. գործելու միջոցներն էլ նոյնը պիտի լինէին։ Սկզբում թւում էր, եւ ես համոզված էի դրա մէջ, թէ կարող կը լինեմ առանց զգալի զոհողութիւնների հասնել նպատակիս. ես սխալված էի. այսպէս՝ նրանց հետ ամեն կերպ յարմարվել աշխատելու ժամանակս—իսկ այդ ժամանակը երկար տարիներ տեւեց—տեսայ, որ ես նոյնպէս մեռել եմ, կերպարանափոխվել, տեսայ որ չափազանց հեւացել եմ, տեսայ, որ նրանցից մէկն եմ դառել։ Կուլ գնացի, ինքս ինձ մոռացայ, կորցրի վերադարձի ճանապարհը... Ա՜խ, իմ ուսուցչական տարիներ, ո՞ւր էք, ո՞ւր... Ես ունեցայ աջող տարիներ նոր գործունէութեանս ժամանակ. բախտը ժպտաց ինձ. հողեր ձեռք բերի. դրամի առատութիւնը շշկլացրեց ինձ եւ խեղդեց վերջնականապէս։ Վարձեցի 5—6 սենեակ, քաղաքի ամենալաւ մասում, ճոխացրի արդուզարդով, ոսկով չէի զբօսնում—ամենաշքեղ կառքերը պատրաստ էին ինձ համար. ես վարձեցի գեղեցիկ աղախիններ, հմուտ խոհարարներ, որոնց պատրաստած խորտիկները ճարպով պատեցին մարմինս, սպանեցին հոգիս-միտքս, բթացրին զգացմունքներս. ես գինովցած՝ մոռացայ նախկին ազնիւ ընկերներիս, որոնց փողոցում տեսնելս անգամ ինձ ծանր էր թւում, որովհետեւ նրանք վայրկենաբար ինձ յիշեցնում էին իմ անշուք, բայց երջանիկ անցեալը։ Մի խօսքով, ես ընկայ մամոնայի ձեռքը, դարձայ նրա ամենահլու հպատակը։ Եւ ահա, նոյն այդ մամոնան ինձ ասում է. «Բաւական է, այժմ կորիր։ Վաղը չէ միւս օր կը գան վեր կը գրեն տանս ունեցած չունեցածը, կը խլեն բոլորը, չեն խնայի մինչեւ անգամ մի քանի կտոր գրքերս—ուսուցչութեան օրերից մնացած միակ յիշատակը, որոնցով սովորում էի ես սիրել մարդկութիւնը, տարածել նրա մէջ լոյս, գիտութիւն, ճշմարտութիւն։ Իսկ այժմ... Այժմ ես կանգնած եմ քո առաջ իբր անառակ որդի. կանգնած եմ դիմացդ հոգուս, փչացած հոգուս, բոլոր մեղկութեամբ...

Նա հեկեկում էր, ձեռքերը դէմքին դրած. նա կենդանի մեռած էր...

Չը գիտեմ ինչպէս ես դուրս եկայ նրա բնակարանից, որտեղ ուրիշները պիտի նստէին միւս օրը...

Սլաք.

Բագու

ծխականներից նոր երէցփոխ ընտրվելը։ Սկզբում այդ պաշտօնը յանձնվեց Աբ. քահանայ Ղազէզեանին, իսկ նրա հրաժարվելու պատճառով անցեալ տարվանից յանձնվեց մի ուրիշին, որը մինչեւ այսօր էլ այդ պաշտօնի մէջ է։ Բայց, դժբաղդաբար, այժմեան ժամանակաւոր երէցփոխը բոլորովին անհամապատասխան եւ անընդունակ անձն լինելով այդ պաշտօնի մէջ, ոչ հաշիւ պահել գիտէ եւ ոչ էլ եկեղեցին կառավարելու եւ նրա վրա հսկելու շնորհք ունի։ Իր անընդունակութիւնը ինքը՝ երէցփոխ քահանան աչքի առաջ ունենալով, հէնց սկզբից մի քանի անգամ հրաժարական տուեց, բայց մինչեւ այսօր հրաժարականը չէ ընդունվել։ Ինչպէս հաստատապէս լսեցինք, եկեղեցու թէ մոմավաճառութեան եւ թէ օրական ել-եւմուտքի հաշիւները, շնորհիւ այդ թոյլ եւ անտեղեակ երէցփոխի՝ բոլորովին խառնվել եւ անկանոնութիւններ են առաջ բերել։ Այս բանը ինքը քահանան եւս խոստովանվեց հրապարակով։

Անցեալ տարվանից սկսած մինչեւ այսօր 10 անգամից աւելի ծխականներին ժողովի են հրաւիրել՝ նոր երէցփոխ ընտրելու եւ եկեղեցու մասին հոգ տանելու համար, բայց բոլոր ժողովներն էլ, ինչպէս գրել եմ իր ժամանակին, անհետեւանք են մնացել։ Կամ ժողովում ծխականներ չը հաւաքվելով՝ չէ կայացել ժողովը, կամ եթէ կայացել է ընտրութիւնը, զանազան խոչընդոտների պատճառով, անկատար է մնացել։ Բայց թէ ինչու չեն հաւաքվում ծխականները ժողովին, ինչու չեն հոգս անում, որ եկեղեցին այդ կորստաբեր վիճակից բարձրացնեն. եթէ ասենք, որ պատճառը նախկին երէցփոխի եւ հոգեւոր կառավարութեան գործած ապօրէն գործերն էին, որ զզվեցրին մեր ժողովուրդը,—ոչ, դա լոկ պատրուակ կը լինի իր կողմից, որովհետեւ մենք հիմա պէտք է աւելի հետաքրքրվենք այդ ընտրութիւնով եւ եկեղեցական միւս հարցերով, որպէս զի աշխատենք, որ ապագայումն էլ այդպիսի անախորժութիւններ տեղի չունենան։

Անկասկած, մօտ ժամանակներս կրկին ծխականների ժողով կը լինի երէցփոխ ընտրելու համար, ուստի հրաւիրում ենք մեր բոլոր ծխականների լուրջ ուշադրութիւնը այդ կարեւոր հարցի վրա, որ աշխատեն օր առաջ մի արժանաւոր եւ համապատասխան երէցփոխ ընտրելու եւ մի եւ նոյն ժամանակ հոգ տանելու, որ գոնէ այս գարնան վերսկսվեն եկեղեցական շինութիւնները։

Ծխական

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, մարտի 20-ին

Անցեալ կիրակի, մարտի 17-ին, պաշտօնով ընտրվեցի ս. Նշան եկեղեցում։ Առաջին անգամ տեսայ մի հասարակական երէցփոխ՝ ժողովրդին մօտ ծախելիս։ Այդ երէցփոխն է պ. Գաբրիէլ Միրզոյեանը։

Դեռ մի քանի ամիս է, ինչ պարոնը ստանձնել է երէցփոխական պաշտօնը, եւ ստանձնել է սիրով, գրաւված իր նախորդի, հանգուցեալ Գաբրիէլ Շաղինեանի օրինակելի եւ արդիւնաւոր պաշտօնավարութիւնից։ Ուստի ինձ հաճելի է երկուսին միացնել եւ ստացած տպաւորութիւնս հաղորդել ընթերցող հասարակութեան, մանաւանդ մեր՝ օրվայ չարիք երէցփոխներին։

Ս. Նշանը մի ժամանակ եղել է Թիֆլիսի ամենահարուստ եկեղեցիներից մէկը։ Անցեալում նա ոչ միայն լիովին հոգացել է իր ընթացիկ ծախսերը, այլ եւ, ինչպէս երեւում է եկեղեցու հին հաշւեմատեաններից, կարողացել է հազարներ տալ միւս եկեղեցիներին։ Սակայն աւերող ժամանակը ս. Նշանն էլ չքաւոր եկեղեցիների շարքն է գցում. եկեղեցու հարուստ ծխականները ցրվում են, եկամուտները պակասում են, միջոցները չքանում են, այնպէս որ՝ Շաղինեանի երէցփոխութիւնից առաջ, նախավերջին տարին, 1891 թւին, եկեղեցու տարեկան գանձանակը լինում է 8 ր. 91 կոպ., իսկ միւս եկամուտները —կնունքից, պսակից, նշխարից—կազմում են միայն՝ 3 րուբլի 20 կոպէկ։

Ես յաւակնութիւն չունեմ լուծելու այն ծանր հարցը, թէ՝ ժամանակն է մարդիկ ծնում, թէ մարդն է ժամանակ ստեղծում, սակայն փաստ է, թէ հարկաւոր էր մի մարդ, մի համեստ մարդ, հազիւ գրագէտ, մի Գաբրիէլ Շաղինեան, որ իր բարեխղճութեամբ, գործնական պարտաճանաչութեամբ կարողանար ս. Նշանն աւերող, նրան չքաւոր, անշուք, համարեա խարխուլ եկեղեցի դարձնող, ժամանակի աւերող ոտնաքին վերջ դնելու նոր, փայլուն, բարեկարգող, բարեզարդող, վերանորոգող եւ հաստացնող շրջան, ժամանակ ստեղծել ս. Նշանի համար եւ իր համեստ անձի օրինակով ցոյց տալ աշխարհին, հայոց եկեղեցիների տզրուկ երէցփոխներին, թէ ինչպէս կարելի է մինչեւ իսկ մի աղքատ ժողովրդի ժանգոտած կոպէկներով եկեղեցին պայծառացնել, այլ եւ հարստացնել այն ժամանակ, երբ հնարաւոր չէր նկատվում եկեղեցու տարեկան եկամուտը—բացի մոմավաճառութիւնից—անցկացնել 12 ր. 11 կոպէկից։

Տեսէք աւերող ժամանակում անգամ կարելի է հրաշք գործել՝ սոսկ բարեխղճութեամբ եւ գործնական պարտաճանաչութեամբ։ Ամենեւին հարկաւոր չէ տաղանդ կամ արտաքոյ կարգի հանճար, ոչ, այլ անկեղծ բարեկամեցողութիւն։

Տեսէք Գաբրիէլ Շաղինեանին, նա ամեն առաւօտ-երեկոյ եկեղեցի է գնում. մոմը ինքն է գնում եւ ծախում. կիրակրեալը անձամբ փոխում անվարի հետ. եկեղեցու գանձանակը ինքն է շրջեցնում, եկեղեցու ամեն տեսակ եկամուտները ինքն է ստանում ծխականներից եւ ժամաւորներից — բոլոր օրինակատարութիւններին ներկայ գտնվելով։ Տեսնում են այս ժրաջան մեղուին մարդիկ, թերահաւատները նուէրներ էլ են տալիս եւ նա կարողանում է անշուք, կիսակործան եկեղեցին ամբողջովին նորոգել, պայծառացնել, մայր եկեղեցու վայելչութիւն տալ նրան։

Այո, Գաբրիէլ Շաղինեանը մի հատիկ երէցփոխ էր մեր աւերող ժամանակում, սակայն մեռաւ եւ թաղվեց աննկատելի կերպով —յունվարի 27-ին, թողնելով եկեղեցու համար մի պատկառելի գումար—5—6000 ր., տնտեսած իր օրով. առաջ էլ ունեցել է 2000 ր., ընդամենը—7—8000 ր.։

Նրա օրով, 1900 թ. տպագրած հաշւից երեւում է, որ 1899 թ. գանձանակը արդէն հասնում է 98 ր. 47 կոպէկ, իսկ միւս եկամուտները—3 ր. 20 կոպէկից բարձրանում են 438 րուբլի 23 կոպէկ։

Մի՞թէ սա հրաշք չէ։

Գաբրիէլ Շաղինեանը, ամբողջովին նուիրված լինելով եկեղեցուն, կորցրել էր իր առողջութիւնը։ Անցեալ աշնանը նա արդէն զգում էր իր մօտալուտ մահը. այդ նկատելի էր եւ ամենքին։ Բայց մահը ամենեւին չէր սարսափեցնում նրան. նրան տանջում էր միայն եկեղեցու՝ արիւն-քրտինքով տնտեսած դրամագլխի ապագայ վիճակը։ «Ո՞ւմ ձեռքը պիտի անցնէ արդեօք», հարցնում էր ինձ ամեն պատահելիս։ Մէկ անգամ խորհուրդ տուի երկար ժամանակով կայսերական բանկը դնել, որ չը կարողանան ծախսել։ Կարծեմ այդպէս էլ արաւ, յետոյ հրաժարվեց պաշտօնից։

Իսկ երբ ընտրվեց պ. Գաբրիէլ Միրզոյեանը, հանգուցեալը շատ ուրախացաւ. այնուհետեւ հանգիստ սպասում էր մահին. նա գոհ էր եւ համոզված, որ իր սկսած գործը շարունակող կայ։ Սրա ջանքով եկեղեցին ունի արդէն եռաձայն ներդաշնակ փոքրիկ խումբ։

Ես բոլորովին համոզվեցի, որ ս. Նշանը բախտաւոր եկեղեցի է։

Պ. Միրզոյեանը մի առանձին սիրով եւ եռանդով ուսումնասիրում է մեր եկեղեցու ժամակարգութիւնը, արարողութիւնը, խորհուրդները, ծէսերը, գործող օրէնքները, որ կարողանայ նպաստել լուծելու այն հասունացած խնդիրը, որ կոչվում է եկեղեցական բարեկարգութիւն, որքան կախված կը լինի, ի հարկէ, մի գործունեայ երէցփոխից։

Յովսէփ քահ. Տէր-Պետրոսեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ներքին գործերի մինիստրութիւնը հաստատեց, որ պետական, հասարակական, ինչպէս նաեւ զինուորական ծառայութեան մէջ մտնող օտարազգաւոր անձինք պարտաւոր են երդումն տալ ռուսերէն լեզուով։

—

Մեզ խնդրում են հաղորդել, որ այսօր, մարտի 27-ին, երեկոյեան ժամի 8-ին, կովկասեան Գիւղատնտեսական ընկերութեան շինութեան մէջ տեղի է ունենալու այդ ընկերութեան անդամների ընդհանուր ժողովը, որի զբաղմունքի նիւթերն են.—1) ընթացիկ գործեր, 2) շարունակութիւն Մանվելու զեկուցման քննադատութեան Մուղանի դաշտի ոռոգման մասին։ Ժողովին կարող են ներկայ լինել եւ կողմնակի անձինք։

—

Տնայնագործների համառուսական ժողովը, որի նիստերը, ինչպէս հաղորդեցինք, փակվեցին Պետերբուրգում մարտի 21-ին, կայացրել է, ի միջի այլոց, հետեւեալ որոշումները.—համաժողովը ընդունում է, որ տնայնագործական արդիւնաբերութեան բոլոր՝ տեխնիքական տնտեսական եւ գեղարուեստական ճիւղերի աջող զարգացման համար անհրաժեշտ է ընդհանուր տարրական կրթութիւն մտցնել ամեն տեղ։ Ցանկալի է հրատարակել տնայնագործական մի էժանագին թերթ, որ կապ հաստատէր մանր արդիւնաբերութեան բարւոքման ասպարէզում գործողների մէջ եւ մասնագիտական նիւթ մատակարարէր արհեստաւորներին։ Ցանկալի է վերացնել մասնագիտական տեխնիքական բովանդակութիւն ունեցող դասախօսութիւնների եւ գրոյցների կազմակերպութեան արգելքներն եւ ձեւականութիւնները։ Ընդհանուր տեխնիքական կրթութեան ազդեցութիւնը մանր արդիւնաբերութեան զարգացման վրա ընդլայնելու համար անհրաժեշտ է աւելացնել արհեստագիտական եւ տեխնիքական ուսումնարանների թիւը եւ այնպիսի մասնագիտութիւններ աւանդել նրանց մէջ ու այնպէս կազմակերպել նրանց ծրագիրը, որ ուսուցումը բոլորովին համապատասխան լինի մանր արդիւնաբերութեան կարիքներին։ Տնայնագործական բարձրագոյն պօլիտեխնիկում հիմնելու համար միջնորդութիւն յարուցանելու հարցը յետաձգել մինչեւ հետեւեալ համաժողովը։ Ուշադրութեան առնելով կանանց բազմնաւոր աշխատանքը տնայնագործական արդիւնաբերութեան զարգացման ասպարէզում, համաժողովը միաձայն որոշեց միջնորդել, որ կանանց առաջ լայն ասպարէզ բացվի տեխնիքական կրթութիւն ստանալու գործում։ Համաժողովի որոշման առիթով՝ ժողովրդին մատչելի տնայնագործական ձեռնարկներ հրատարակելու մասին՝ հարաւային Ռուսաստանում արտելներ կազմակերպող Լէվիտսկի առաջարկեց, որ այդ ձեռնարկները տպագրվեն տեղական լեզուներով, որոնցով խօսում են տնայնագործները։ Համաժողովի միւս որոշումները գլխաւորապէս մասնացոյց են լինում զէմստվօների եւ հասարակութեան աջակցութեան անհրաժեշտութեան վրա տնայնագործական արդիւնաբերութեանը, ինչպէս նաեւ ժողովրդական բանկի եւ մանր կրէդիտի անհրաժեշտութեան վրա։

—

Ստացանք Կուկիայի Թանդոյեան ս. Աստուածածին եկեղեցու երէցփոխ Տէր-Մարգարեանցի համառօտ հաշիւը նոյն եկեղեցու մուտքի եւ ելքի մասին, սկսած 1901 թ. մարտի 1-ից մինչեւ դեկտեմբերի 31-ը։—Այդ ժամանակամիջոցում եղել է մուտք 4804 րուբլի 11 կոպէկ, ծախս 3390 րուբլի 31 կոպէկ։ Երէցփոխ պ. Տէր-Մարգարեան այդ հաշւում մի քանի ծանրակշիռ ակնարկութիւններ է անում նախկին երէցփոխի մասին։

—

Մայրաքաղաքի լրագիրները հաղորդում են, որ ներքին գործերի մինիստրութեան մէջ այժմ մշակվում է՝ ոստիկանութիւնը եւ ոստիկանական վարչութիւնները վերակազմելու մի ծրագիր։

—

ՎԱՐՇԱՎԱՅԻՑ մեզ գրում են. «Մարտի 13-ին «Սակսօնեան այգի» անունով ամառային թատրոնում, մի խումբ ռուս սիրողներ ներկայացրին, երկրաշարժից վնասված շամախեցիների օգտին, իշխան Ա. Սումբատովի յայտնի «Мужъ знаменитости» պիէսը։ Ներկայացումը սպասածից աջող անցաւ։ Թէեւ ամբողջ թատրոնը լիքը չէր, բայց եւ այնպէս զուտ արդիւնքը բաւարար պէտք է լինի, քանի որ տեղերի սովորական գները բարձրացրել էին 50%-ով։ Մեր կովկասցիները փայլում էին իրանց բացակայութեամբ»։

—

ՂՈՒԲԱՅԻՑ մեզ գրում են. «Երկրաշարժից վնասվածների օգտին մինչեւ այսօր Ղուբայի գաւառապետ Իէմինսկին փոխադրել է Բագուի կոմիտէտին 1460 րուբլի. ժողովարարութիւնը շարունակվում է։ Մի խոշոր գումար հաւաքվելուց յետոյ՝ կուղարկվի դարձեալ։ Այդ գումարի մէջ է մտնում հայոց քահանայ Փանեանցի ժողոված 425 րուբլին։ Մեր գաւառի Բուդուղ գիւղում երկրաշարժից «Կիրտ-Կլիտ» անունով սարը վնասվել է, ահագին ծանրութեամբ քարեր են գլորվել ներքեւում հոսող գետակի մէջ. մեծ մեծ ճեղքուածքներ ունի սարը»։

—

ՍՂՆԱԽԻՑ մեզ գրում են. «Թիֆլիսի կոնսիստորիան հրամանագրեց Սղնախի գործակալին՝ ստանալով ս. Կարապետ մայր եկեղեցու նախկին երէցփոխ Ալէքսանդր Ամիրխանեանից 1076 րուբլի 62½ կոպէկ եւ ներկայացնել իրան երկու շաբաթվայ ընթացքում։ Այս պարտքը երեւան եկաւ քննիչ Մամբրէ վարդապետի Սղնախ գալու ժամանակ. բայց նա չը վճարեց։ Կոնսիստորիան զգուշացնում էր Ա. Ամիրխանեանին, որ հակառակ դէպքում գործը կը յանձնէն նահանգական դատարանի պրօկուրօրին։ Այդ ժամանակամիջոցը լրացաւ մարտի 1-ին, սակայն Ա. Ամիրխանեան ոչ մի պատասխան չը տուեց գործակալին։ Կոնսիստորիան կրկնեց իր հրամանը հեռագրով։ Այս անգամ էլ Ա. Ամիրխանեան՝ գրաւոր չը պատասխանելով գործակալի գրութեան՝ բերանացի յայտնել էր գործակալի ուղարկված մարդուն, թէ այդ գումարը ինքը անձամբ կը ներկայացնէ կոնսիստորիային։ Ամիրխանեան «էսօր-էգուց»ով անցկացրեց երեք տարի, օգտվելով հոգեւոր իշխանութեան եւ հասարակութեան խաղաղասիրական միջոցներից։ Մնում է, որ այժմ կոնսիստորիան ցոյց տայ իր հեղինակութիւնը եւ իրագործէ իր սպառնալիքը։ Բացի սրանից հրամանագրված է՝ որոնել Ա. Ամիրխանեանի մատեանները եւ ընտրել ծխական ժողովում հաշուետեսներ, որոնք պէտք է ստուգեն այդ մատեանները։ Կոնսիստորիայի այս հրամանում նոյնպէս յիշված էր, որ Ա. Ամիրխանեան 1882 թ. պարտ է մնացել եկեղեցուն 930 ր., բայց գործերում չէ երեւացել, որ նա այդ գումարը վճարած լինի։ Այս մասին մտադրութիւն կայ կոնսիստորիայի միջոցով դատարանով պահանջել Ա. Ամիրխանեանից 930 ր. քսան տարվայ կանոնաւոր բարդ տոկոսով»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Աւստրիական պաշտօնական «Fremdenblatt» լրագիրը տպագրել է մի մանրամասն յօդուած իրերի ներկայ դրութեան մասին Մակեդոնիայում. «Եթէ այդ շրջանում տեղի ունենան բարդութիւններ,—ասում է աւստրիական արտաքին գործերի մինիստրութեան օրգանը,—այն անձինք կամ հաստատութիւնները, որոնք պատասխանատուութիւն յանձն կառնեն ապստամբութեան գործում, շատ էլ հաճելի դրութեան մէջ չեն լինի, որովհետեւ Ռուսաստանը եւ Աւստրո-Ունգարիան, որոնք կամենում են խաղաղութիւն եւ status quo պահպանել Բալկանեան թերակղզում, ոչ մի բանի առաջ կանգ չեն առնի իրանց ցանկութիւնը իրագործելու համար։ Այս պատճառով «Fremdenblatt» խորհուրդ է տալիս բուլգարական կառավարութեանը իր բոլոր ուժով արգելք դառնալ մակեդոնական յեղափոխական կոմիտէտի գաղափարների տարածմանը եւ Թիւրքիայից հակադրական պահանջ է անում անհրաժեշտ րէֆօրմներ մտցնել Մակեդոնիայում եւ դրանով հանգստացնել յուզված մտքերը։

—«Agenzia Italiana» իտալական արտաքին գործերի մինիստր Պրինէտտիի տեսակցութեան առիթով գերմանական կանցլեր Բիւլօվի հետ նկատում է, որ այդ երկու պետական անձինք խօսակցութեան ժամանակ եկան կատարեալ համաձայնութեան առեւտրական դաշնագրերի հարցի վերաբերմամբ։ Ինչ վերաբերում է խօսակցութեան դիպլօմատիական մասին, «Agenzia» աւելացնում է. «Դաշնակից պետութիւնների երկու ներկայացուցիչները ոգեւորված են ջերմ եւ անկեղծ ցանկութեամբ պահպանելու Գերմանիայի եւ Իտալիայի յարաբերութիւնները նոյնքան լաւ եւ բարեկամական, որպէս էին առաջ։ Բերլինի «Post» լրագիրը նոյն տեսակցութեան առիթով նկատում է. «Մենք իմացանք, որ խօսակցութիւնը Բիւլօվի եւ Պրինէտտիի մէջ եղել է շատ բարեկամական։ Նրա մէջ շօշափվել են այն գլխաւոր հարցերը, որոնք նոյն չափով հետաքրքրական են երկու կառավարութիւնների համար եւս։ Այս տեսակցութիւնը անկասկած բարերար ազդեցութիւն կունենայ դիպլօմատիական բանակցութիւնների վրա այդ հարցերի վերաբերմամբ։ Երեքպետեան դաշնակցութեան վերանորոգումը կարող է համարվել բոլորովին ապահովված, բայց բանակցութիւնները այդ նշանաւոր հարցի վերաբերմամբ դեռ եւս չէ կարելի բոլորովին վերջացած համարել։ Իտալական մինիստրի այցելութիւնը դէպի Վիեննա ապացուցանում է, որ իտալական կառավարութիւնը շատ մեծ նշանակութիւն է տալիս Իտալիայի եւ գերմանական պետութեան բարեկամական յարաբերութիւնների շարունակութեանը»։

—Սէսիլ Րօդսի թողած դրամական կարողութիւնը հաւասար է 12—15 միլիօն ֆունտ ստեռլինգի։ Նա կտակել է այդ ահագին գումարը ամբողջովին «բրիտանական պետութեան մտաւոր զարգացման մակերեւոյթի բարձրացնելուն»։

—«L'Européen» շաբաթաթերթը հաղորդում է, որ Կիլիկիայի Ադանայ քաղաքի հայ-կաթօլիկ եպիսկոպոս Մ. Թէրզեան կալանաւորվեց եւ տարվեց Կ. Պօլիս։ Մինչեւ այժմ թիւրքերը համարձակվում էին այդպիսի անարգանքին ենթարկել միայն այն հայ եպիսկոպոսներին եւ քահանաներին, որոնք չէին պատկանում ոչ Հռոմին եւ ոչ էլ օրթոդօքս եկեղեցուն։ Նոյնպէս վարվեցին նրանք վերջին տարին Բաբկէն վարդապետի հետ, որը Բիթլիսից Կ. Պօլիս տարվեց նրա համար, որ համարձակութիւն էր ունեցել յայտնելու իր ազգակիցների տանջանքները։ Թէրզեան եպիսկոպոսը, որը գոնէ նոյնքան հայ է, որքան կաթօլիկ, առաջին թեկնածու էր պատրիարքական ընտրութիւնների ժամանակ Ազարեան պատրիարքի մահվանից յետոյ։ Իլդիզ-Քիօսկը անխղճաբար ջնջեց նրա անունը պատրիարքական թեկնածուների ցանկից։ Թէրզեան եպիսկոպոսը, իր ճանապարհորդութիւններից մէկի ժամանակ դէպի Պարիզ, համարձակութիւն ունեցաւ նկարագրելու ֆրանսիական այն ժամանակվայ արտաքին գործերի մինիստր Գաբրիէլ Հանօտօի առաջ հայ ցեղի սարսափելի մարտիրոսութիւնը։ Մինիստրը, որը մեղսակից էր երեք հարիւր հազար մարդկանց կոտորածին, հարցրեց նրան մի հեգնական ժպիտով. «Ուրեմն, դուք կարծում էք, որ իսկապէս այդքան մարդիկ կոտորվել են։ Այն ժամանակ Թէրզեան եպիսկոպոսը վեր թռաւ կոպտութեամբ տեղից, ընդհատելով ունկընդրութիւնը եւ դուրս եկաւ մինիստրի մօտից

մի այնպիսի արժանապատուութեամբ, որին չէր սպասում մի արեւելցուց եւ մի կաթոլիկից Ֆրանսիայի ժամանակաւոր Րիշիլիօն։ Մէլինի մինիստրութիւնը ընկաւ հետեւեալ օրը եւ Գաբրիէլ Հանօտօն դադարեց ղեկավարելուց արտաքին գործերը։

—Եւրոպական լրագիրները հաղորդում են, որ շուտով Լօնդօնում կը հրատարակուի մի լրագիր «Russia» անունով։ Մի անանուն ընկերութիւն է կազմւում այդ նպատակով՝ 20,000 ֆունտ ստէրլինգ դրամագլխով։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

26 մարտի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Մարտի 25-ին, հեծեալ գնդի տօնի առիթով, գնդի մանեժում տեղի ունեցաւ փառաւոր զօրահանդէս։ Ներկայ էին Նոցա Մեծութիւնները, Կայսերական Ընտանիքի անդամները, Մարշան եւ Սօվաժ։—Մարտի 25-ին Ձմեռային պալատի կօնցէրտային դահլիճում տեղի ունեցաւ Բարձրագոյն նախաճաշ, որին հրաւիրված էին Մարշան եւ Սօվաժ։

ԼՕՆԴՕՆ։ Կիտչեներ հեռագրում է Պրետօրիայից, թէ բօէրական հրամանատար Կրոյցինգէր արդարացրած է. նրա հետ վարվում էին, որպէս սովորական պատերազմական գերու հետ։

ՄԱՐՍԷԼ։ Այստեղ հասաւ Հնդկաչինի գեներալ-նահանգապետ Դումէ, որ մտադիր է դնել իր թեկնածութիւնը պատգամաւորական ժողովի անդամ ընտրվելու համար։ Դումէ ասաց մի լրագրական թղթակցի. «Ֆրանսիան պէտք է դիմէ Արեւելքում վճռական քաղաքականութեան։ Ֆրանսիայի այժմեան գերակշիռ դիրքը Սիամում կը խախտվի, եթէ նա նախազգուշացումների սիստեմից չի անցնի գործադրական միջոցների»։

ՊԵԱՏԻԳՕՐՍԿ։ «Կարմիր խաչի» գաղութը, որ բացվել է Պեատիգօրսկում անցեալ տարի, ընդարձակել է իր գործունէութիւնը այնքան, որ հնարաւորութիւն ունի ընդունել 250 հիւանդներ ամսական 30 րուբլով։

ԿՏՕՆՍՏԱԴՏ։ Թէպէտ եւ Շալկ-Բուրգէր յարաբերութիւններ է սկսել Շտէյնի հետ, որ գտնվում է Դէլարէյի մօտ, բայց որովհետեւ երկու բանակցողների մէջ տարածութիւնը ահագին է, ուստի բանակցութիւնները մինչեւ այժմ մեծ աջողութիւն չեն ունեցել։ Բանակցողները համաձայնութեան եկան, որ Տրանսվաալի պատգամաւորները շուտով Կրօնստադտից փոխվեն մի ուրիշ տեղ՝ բանակցութիւնների գործը աւելի հեշտացնելու համար։

ՊԱՐԻԶ։ Ռուսական փոխառութեան ահագին աջողութիւնը Բերլինում, ուր նա ծածկվեց աւելի քան հարիւր անգամ, ամբողջ Ֆրանսիայում խոր տպաւորութիւն գործեց եւ բազմաթիւ բացատրութիւններ առաջ բերեց մամուլի մէջ։

ՎԻԷՆՆԱ։ Մինիստրութեան կարգադրութեամբ վերացված են այն բոլոր բացառիկ միջոցները, որոնք գործադրվում էին Տրիէստում։

ԼՕՆԴՕՆ։ «Daily Mail» հաղորդում է, թէ Շալկ-Բուրգէր առաջարկում է խաղաղութեան այնպիսի պայմաններ, որ Անգլիան կարող է ընդունել։—«Լաֆֆանի գործակալութեանը» հեռագրում են Պրետօրիայից, թէ կառավարչական լրագիրը հաղորդում է, որ երբ Կասպար Կրիւգէր, նախագահի աւագ որդին, նախկին դատաւոր Տրանսվաալում, հաւատարմութեան երդումն տուեց Անգլիային։—Համայնքների ժողովը նիստ ունեցաւ զատկական տօների ընդհատումից յետոյ։ Բալֆուր ասաց, թէ ոչինչ չէ կարող հաղորդել խաղաղութեան բանակցութիւնների մասին։—Կիտչեներ հաղորդում է, թէ Ֆրէնչի զօրքերը կուի չեն բռնվել։ Կապի գաղթականութեան արեւմտեան մասում գտնվող բօէրները նահանջեցին դէպի հիւսիս։ Մարտի 18-ից սկսած բրիտանական զօրքերը, որոնք գտնվում են Տրանսվաալի արեւմտեան մասում, կռիւ չեն ունեցել։ Բօէրական հրամանատար Էրազմ սպանվեց Բօյհօֆի մօտ։

ԲԵՐԼԻՆ։ «Reinische Westfalische Zeitung»-ում տպագրված է մի գերմանացու նամակ, որ եղել է բօէրների մէջ։ Պատերազմող զօրքերի թիւը,—նրա ասելով,—20,000-ից պակաս չէ։ Միայն Դէվէտի զօրքերը բաղկացած են 5000 մարդուց։ Անգլիացիները տիրում են միայն երկաթուղուն, իսկ բօէրները իշխում են ամբողջ երկրում։ Հրամանատար Ֆրօնէման, որ Եւրոպա է գալիս, կը հաղորդէ մանրամասնութիւններ իրերի դրութեան մասին։

ՊԷՇԱՎԷՐ։ Մօլլա Գադդա հասաւ Կաբուլ։ Էմիրն եւ մօլլան խօսակցեցին իրար հետ 4 ժամ։ Էմիրը տուեց մօլլային օրէնքների նոր ժողովածուի մի օրինակը։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ «Правит. Вѣстникъ»-ում հրատարակված է ռուսաց կառավարութեան թոյլտուութիւնը Պարսկաստանի զեղջման եւ փոխատու բանկին գնել 10 միլիօն րուբլու նոր, 5%-աբեր փոխառութիւնը՝ մաքսային արդիւնքների ապահովացմով, որոնք գրաւական են մի եւ նոյն ժամանակ եւ 1900 թուականի փոխառութեան վճարների համար, եւ վերջինին նման պայմաններով։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԷԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՎՐԱՑ ԱԶՆԻԱԿԱՆՆԵՐԻ ԹԱՏՐՕՆ

Հինգշաբթի, մարտի 28-ին,

Հայ դերասանական խմբի անդամները, սիրողների մասնակցութեամբ, կը տան

Հանրամատչելի ներկայացում

ԷԺԱՆԱՑՐԱԾ ԳՆԵՐՈՎ

ԵՐՈՒԱՆԴ II

Պատմական ողբ. 5 գործ. 7 պատկերով

Սկիզբն է ճիշդ $8^1/_2$ ժամին։

Տեղերի գները.—օթեակները 3 ր. 50 կ. մինչեւ 8 ռուբ., պարտէր 50 կոպ. մինչեւ 2 ր., գալէրէան 20 կ. մինչեւ 35 կ., կուպօն օթեակների բացառապէս աշակերտների համար 40 կոպ. 1—2

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Մարտի 31-ին, կիրակի օր, ս. պատարագից յետոյ, ժամի $12^1/_2$-ին, նշանակված է ՇԱՄՔՕՌԵՑՈՑ ս. Աստուածածին եկեղեցու ԾԽԱԿԱՆՆԵՐԻ ԺՈՂՈՎ՝ եկեղեցական սենեակների կառուցման հարցով զբաղվելու։ Ուստի՝ սրանով հրաւիրում եմ վերոյիշեալ եկեղեցու բարեպաշտ ծխականներին՝ որոշած ընդհանուր ժողովին մասնակցելու։

Թիֆլիսի բ. մասի գործակալ՝
Գրիգոր քահ. Երզնկեան
1—2

ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵ'ԱՆ ԹԱՏՐՕՆ

Շաբաթ, մարտի 30-ին

ԴԵՐԱՍԱՆ Պ. Ա. ԱՐԱՔՍԵԱՆ

բարեհաճ մասնակցութեամբ իշխ. օր. Ս. Վ. Արղութեանի, տ. տ. Ա. Մ. Աթաբէգեանի, Ե. Ս. Դօլուխանեանի, իշխ. Մ. Մ. Թումանեանի, տ. Ս. Մ. Լալայեանի, օր. Կ. Ի. Մէլիք-Հայկազեանի, Իւ. Ի. Սպենդիարեանի, պ. պ. Մ. Ն. Աթաբէգեանի, Ս. Մ. Աթաբէգեանի, Պ. Մ. Դօլուխանեանի, Ա. Ա. Զարգարեանի, Ա. Ի. Խատիսեանի, Պ. Մ. Կարա-Մուրզայի, Ա. Ա. Մէլիք-Բէգլարեանի

կը ներկայացնէ առաջին անգամ

ՏԱՂՏԿԱԼԻ ԱՇԽԱՐՀ

Le Monde ou l'on s'ennuie

Կոմ. 3 արար. Պալիերօնի թարգմ. պ. Ֆէլիքսի

Սկիզբն է ճիշդ $8^1/_2$ ժամին

5—5 Րէժիսոր պ. Արաքսեան

ՀԻՒԼԱԲԱՐՈՒՄ

Բացված է բժշկական—հանքային եւ պտղաջրերի պահեստ՝ գործարանի գներով՝

Ջեմմեղի հին զավօդի

Կախէթի փողոց, խանութ Տէր-Կարապետեանի, փոխատու դրամարկղի (сберегательная касса) հանդէպ։ 3—3

ԵՐԿՐԱՉԱՓ ԻՆԺԵՆԷՐ

Ս. ԲԱՀԱԹՐԵԱՆ

Ընդունում է երկրաչափական եւ հարթաչափական (нивеллировочныя) եւ այլ տեսակ գէօդէզիական աշխատութիւններ՝ ջուր մատակարարելու, կանալիզացիայի, ոռոգման, ճահիճներ ցամաքացնելու, ասատաների բարեկարգութեան, լեռնային գործի, ճանապարհների եւ փողոցների շինութեան եւ կանօնաւորութեան, քաղաքային եւ այլ անշարժ կալուածքների կարգաւորութեան, յատակագծի վրա գնահատական (оцѣночный сборъ) տուրքի համար, քաղաքային եւ այլ հողերի որոշումը, քաղաքային յատակագծի հաստատելը օրէնսդրական կարգով եւ այլն։

ԲԱԳՈՒ, «Դվօրցօվայա Նօմէրներ» հիւրանոց. կամ Թիֆլիս՝ Ավճալեան փողոց, Շահբուդաղեանի տուն, № 59, բակում։

89—100

Ֆրանսիական Շոգենաւային Ընկերութիւն

«ՄԵՍՍԱԺԸՐԻ ՄԱՐԻՏԻՄ»—«MESSAGERIES MARITIMES».

1/14-ին ապրիլի մեկնելու է Բաթումից, երեկոյեան ժամը 5-ին, «Cambodge» շոգենաւը, հանդիպելով Տրապիզօն, Սամսօն, Կ. Պօլիս, Դարդանէլ, Սալօնիկ, Սիրա, Պատրաս, Մարսէլ, Հավր եւ Լօնդօն։

Ուղղակի հաղորդակցութեան տոմսակները մինչեւ Պարիզ, նոյնպէս եւ մինչեւ Շանգհայ (Ջինաստանում), Վլադիվօստօկ գնացողների համար, կարելի է ստանալ Թիֆլիսում պակասեցրած գներով։

Ապրանքների եւ ճանապարհորդների մասին՝ հարկաւոր տեղեկութիւնների համար դիմել Ընկերութեան Թիֆլիսի գործակալ պ. Վ. Ցակոբեանին, Նախկին Արծրունու գալէրէյում, № 121 գրասենեակը. հեռախօս № 608։ Գրասենեակը բաց է 9—1 ժամը ցերեկվայ եւ 5—7-ը երեկոյեան, բացի կիրակի օրերից։ 1—1

Թիֆլիսի Հայուհեաց Բարեգործական Ընկերութեան Վարչութիւնը

պատիւ ունի յայտնելու նոյն ընկերութեան յարգելի անդամներին, որ կիրակի, մարտի 31-ին, լինելու է տարեկան ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ վերոյիշեալ ընկերութեան արհեստանոցում, Գանօվսկայա փողոց, № 25։

Ընդհանուր ժողովի խորհրդածութեան նիւթը հետեւեալն է.

1) Ապրիլի 15-ի 1901 թ. ընդհանուր ժողովի արձանագրութեան ընթերցումը.
2) Վարչութեան գործունէութեան հաշիւը 1901 թւի։
3) Ընկերութեան դրամագլխի տարեկան հաշիւը.
4) 1902 թւի նախահաշւի վաւերացումը.
5) Վարչութեան 3 անդամների եւ փոխանդամների ընտրութիւնը.
6) Վերստուգիչ յանձնաժողովի անդամների եւ փոխանդամների ընտրութիւնը.

Նոյն օրը, առաւօտեան ժամը 10—12 տեղի կունենայ արհեստանոցի ձեռագործների վաճառումն։ 2—2

„ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ՎԷՐԷԻՉԵՎ ԵՒ ԿԱՄԷՆՄՐԽԷՐ"

որ իր տպարանական աշխատանքների համար Բաթումում արժանացել 1901 թուականի կովկասեան յօբելեանական ցուցահանդէսի մեդալին, եւ «Тифлисскій Листокъ» լրագրի գովասանական կարծիքին (№ 277 1901 թուականի) յայտնում է, որ բացել է Թիֆլիսում, Միխայլօվսկայա եւ Նէմեցկայա փողոցների անկիւնում, Սլիվիցկու տանը

ՏՊԱՐԱՆ ԵՒ ՏՈՂԱՐԱՆ

որոնք կազմակերպված լինելով տեխնիկայի վերջին պահանջների համեմատ, հնարաւորութիւն կունենան կատարել ամեն տեսակ տպարանական եւ տողային աշխատանքներ բոլոր եւրոպական եւ տեղական լեզուներով

ԳԵՂԵՑԻԿ, ՇՈՒՏ ԵՒ ԷԺԱՆ

Տպարանի գրասենեակը բաց է մարտի 23-ից ամենայն օր։ Որպէս զի պատուէր տուողները ազատվեն իզուր ժամանակ կորցնելուց՝ տպարան այցելելու համար, «Վէրէիչեվ եւ Կամէնմախէր» ընկերութիւնը ունի մի խումբ ծառայողներ, որոնք կարող են գալ պատուէր տուողների տները՝ պատուէրներ ընդունելու համար։ 2—10

Թիֆլիսի Կենտրոնական Գրավաճառանոցում

վաճառվում են

ՓԱՓԱԶԵԱՆ Վ., Էմմա, վէպ ժամանակակից բարքերից, Թիֆլիս, 1901 թ. գ. 1 ր.
ՌՕՏԻՆԵԱՆ Վ. տիկ., Գործնական խոհարարական դասագիրք, Թիֆլ., 1901 թ. գ. 1 ր.
ՄԵԼԵԱՆ ՄԵՍ. ՔԱՀ., «Քահանայական խնդրի շուրջը, Թիֆլ. 1901 թ. գ. 50 կ. եւ «Ընթերցողների ուշադրութեանը», Բաթում, 1901 թ. գ. 10 կ.։
ՄԷԼԻՔ-ԱԶԱՐԵԱՆՑ ԹԱԳՈՒՀԻ, Թարգմ., Բարոյախօսութիւն զկանանց, Պօլիս, գ. 1 ր. 20 կ.
ՊՌՕՇԵԱՆՑ ՊԵՐՃ, Աքցիզչի (պատկեր)—25 կ., Նա (պատկեր)—20 կ., Միքէլ աղենց Աբգիկ (գրոյց իրական կեանքից)—20 կ. եւ Ցունօն՝ վիպակ—1 ր.
ԴՈՒՐԵԱՆ ՊԵՏՐՈՍ, Բանաստեղծութիւններ, ժողովածու—20 կ.
ՄԱՆԴԱԿՈՒՆԻ Գր. ՔԱՀ., Ոսկի բարեկամ—Էփիմէրտէ—Երազագիրք, բ. տիպ. դ. 2 ր. 70 կ.

Դիմել՝ Въ Тифлисъ, въ Центральную Книжную Торговлю. (չ.) 2—5

Բագուի Հայոց Մարդասիրական Ընկերութեան Աշխատանքի Տունը

իր պահեստում ծախու ունի հետեւեալ իրեղէնները եւ առարկաները.

1) Զանազան տեսակ զգեստներ եւ սպիտակեղէններ. 2) Տեղաշոր. 3) Ուսկաններ. 4) Ջեռօցաններ. 5) Թղթէ տոպրակներ. 6) Ամեն տեսակ կարտօնի արկղիկներ. 7) Բռնոցներ (ручки для пакетовъ). 8) Պակլեա գործարանների եւ շոգենաւերի համար։

Նոյն տեղն ընդունվում են եւ պատուէրներ։ Պատուէրները կատարվում են արագ, ամենայն ճշդութեամբ եւ չափաւոր գներով։ Ընդունվում են նաեւ կազմարարութեան պատուէրներ։

Հասցէն՝ Баку, Верхне-Григоріевская ул., д. Шредера, близъ пожарной команды, телефонъ № 713. 4—5

ՍՏԱՑԵԼ ԵՆՔ

ՄԵԾ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ

ԳԱՐՆԱՆԱՅԻՆ ԵՒ ԱՄԱՌԱՅԻՆ ՍԵԶՕՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

տղամարդկանց, կանանց եւ երեխաների

ՊԱՏՐԱՍՏԻ ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐ

Ընդունում ենք մեր կտորներից, ամենայն տեսակ ՊԱՏՈՒԷՐՆԵՐ (ЗАКАЗЫ), որոնք ընտացված են արտասահմանեան եւ ռուսական ամենայայտնի գործարաններից։

Մագազինին կից բացել ենք նոր բաժանմունք, բացառապէս կանանց վերնազգեստների համար, կարված ամենավերջին տարազով։

ԳՆԵՐԸ ԱՄԵՆՔԻՆ ՄԱՏՉԵԼԻ ԵՆ

Դիմել՝ եղբ. ԽՈՒԴԱՎԵՐԴԵԱՆՆԵՐԻՆ

Գօլօվինսկի պրօսպէկտ, տուն Քաշվէթեան ս. Գէորգ եկեղեցու, առաջին գիմնազիայի հանդէպ։ 8—20